ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ความเป็นพลวัตของการใช้ประโยชน์พืชอาหารป่าในป่าชุมชนของชาวปกาเกอะญอ: กรณีศึกษาบ้านห้วยส้มป่อย ลุ่มน้ำแม่เตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้เขียน นางสาวอัจจิมา หิรัณยพิชญ์

ปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตรจารย์ ดร. อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ประธานกรรมการ
อาจารย์ ดร. สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร กรรมการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาถึงความเป็นพลวัตของการใช้ประโยชน์พืชอาหารป่าในป่าชุมชนของชาวปกาเกอะญอ บ้านห้วยส้มป่อย ลุ่มน้ำแม่เตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นพลวัตของพืชอาหารป่าและการใช้ประโยชน์พืชอาหารป่าตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ตลอดจนความสำคัญของพืชอาหารป่าต่อเศรษฐกิจระดับครัวเรือน 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พืชอาหารป่า และ 3) เพื่อวิเคราะห์ถึงแนวโน้มการใช้ประโยชน์พืชอาหารป่าของชุมชนบ้านห้วยส้มป่อย

การศึกษาครั้งนี้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ ได้แก่ ผู้อาวุโสและผู้รู้ของชุมชน ผู้นำในชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวแทนครัวเรือนละหนึ่งคนจากสมาชิกในครัวเรือน รวมถึงการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารและข้อมูลภาคสนามแล้ว ได้นำข้อมูลมาทำการตรวจสอบ จัดหมวดหมู่ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านนิเวศป่าที่มีผลต่อการเพิ่มขึ้น คงเดิม ลดลง และหายไปของพืชอาหารป่า พืชอาหารป่าที่เพิ่มมากขึ้นส่วนมากจะพบในป่าบริเวณดิบเขา หรือป่าบริเวณหมู่บ้าน ในขณะที่พืชอาหารป่าที่มีคงเดิม จะพบมากในป่าเต็งรังหรือป่าบริเวณนอกหมู่บ้าน ซึ่งป่าบริเวณนี้ชาวบ้านจะเข้าไปใช้ประโยชน์มากกว่าป่าดิบเขา เพราะพืชส่วนใหญ่ชาวบ้านเชื่อว่าไม่สามารถกินได้ ป่าบริเวณหมู่บ้านจึงมีการเข้าไปใช้ประโยชน์น้อยลง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พืชผักป่ามีความสำคัญลดลงมาก ทั้งที่เคยสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนในอดีตแต่ปัจจุบันพืชผักป่า ไม่ได้เป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน แต่การได้มาซึ่งรายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันจะมาจากการค้าขายพืชไร่ เนื่องจากในปัจจุบันชาวบ้านต้องเผชิญกับสภาวะเศรษฐกิจที่มีค่าใช่จ่ายมากขึ้นในแต่ละครัวเรือน ทำให้ชาวบ้านต้องทำงานมากขึ้นเพื่อนำมาซึ่งรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย จึงทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่เคยพึ่งพาป่าเปลี่ยนไปจากเดิม

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พืชอาหารป่าน้อยลง คือ ระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนจากยังชีพกลายมาเป็นระบบการผลิตเชิงพาณิชย์ ที่ชาวบ้านต้องมุ่งเน้นด้านการผลิตเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ที่เพียงพอต่อความต้องการ ด้วย “อาชีพและเวลา” ที่เปลี่ยนไปได้ให้การเก็บพืชอาหารป่าจากแหล่งธรรมชาติกลายเป็นเรื่องที่ “เสียเวลา” ระบบเศรษฐกิจนั้นยังโยงใยถึงระบบสังคมและวัฒนธรรม ที่ทำให้ความสัมพันธ์ในครัวเรือนและชุมชนลดน้อยลง ทำให้การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพืชอาหารป่าสู่คนรุ่นหลังลดเลือนลง ส่งผลให้แบบแผนการใช้ชีวิตของชาวบ้านที่ผูกพันกับป่าอย่างแนบแน่นเปลี่ยนแปลงไป และในปัจจุบันชาวบ้านเลือกที่จะซื้อหาพืชอาหารมากกว่าการเก็บหาจากแหล่งธรรมชาติ เช่น ซื้อหาจากร้านค้า รถเร่ขายของ และตลาด บางครัวเรือนเลือกที่จะปลูกเพื่อนำมาบริโภคเองในครัวเรือน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title Dynamism of Utilization of Wild Edible Plants in Karen's Community Forest: A Case Study of Huai Som Poi Village, Mae Tia Sub-watershed, Chom Thong District, Chiang Mai Province

Author Miss Atchima Hirunyapich

Degree Master of Science
(Sustainable Land Use and Natural Resource Management)

Thesis Advisory Committee

Assistant Professor Dr. Avorn Opatpatanakit Chairperson
Lecturer Dr. Sidthinat Prabudhanitisarn Member

ABSTRACT

The objectives of the thesis titled "Dynamism of Utilization of Wild Edible Plants in Karen's Community Forest, Huai Som Poi village, Mae Tia Sub-watershed, Chom Thong District, Chiang Mai Province" were 1) to identify dynamism of wild edible plants and wild edible plants utilization in the past till present and the importance of wild edible plants in household economic pattern, 2) to identify economic, social and culture factors affecting changing of wild edible plants utilization, and 3) to analyze the trends of wild edible plants utilization of Huai Som Poi village.

The study's method for collecting data was by interviewing the key persons, namely, the community leaders, the head of the village, the village elders, youth leaders and groups of housewives, as well as household sampling and participatory observation. After collecting the secondary data and field data, the began the checking, classifying and analyzing of the data according to the study's purpose.

The research shows the land use change varieties wild edible plants have increased or remained stable, or conversely reduced and disappeared. An increase in wild edible plants was most often found in mountainous old-growth rain forest and near forest settlements. No change in wild edible plants was observed in dry dipterocarp forests and forests far from human settlement. Villagers will collect and consume plants from these types of forest the villagers are not sure of the latter's safety for consumption. Forest close to human settlements therefore, are used less for consumption purposes.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

The importance of wild edible plants has been greatly reduced, when compared with the past namely in supplementing household income. Presently wild edible plants are not a source of household income, while households farm cash crops instead. This shift is due to villager's worsening economic conditions that have seen an increase in expenses for each household. Villagers must work harder in order to earn enough to cover household expenses. This has caused villagers' way of life that, in the past was quite dependable, to change quite dramatically.

The factors affecting wild edible plants reduced importance is the shift in the economic system from subsistence to one structured towards commercial production. The village must pay attention to productivity to ensure enough income for its needs. Because of the "livelihood and time" change it makes the wild edible plants seen like "waste of time". The Economic systems inherant link to society and culture has an influence on family and community relations weaker and also the knowledge about wild edible plants to the next generation are reduced, resulting in an alienation from the forest. Present the villagers choose to buy edible plants instead of collecting them from the forest exp. the grocery shop, caravan merchant and fresh market. Some households have the new alternative of farming cash crops in the household plot for consumption.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved